

Provjera činjenice u praksi

Kako bismo izradili naš dokument o provjeri činjenica u izjavama tijekom izbornih kampanja iz područja gospodarstva i ekonomije, koristili smo razne izvore i implementirali najbolje prakse iz nekoliko renomiranih organizacija za provjeru činjenica.

Odabir najboljih praksi sažet u ovom dokumentu rezultat je pregleda relevantnih publikacija i istraživačkih radova te dostupnih izvora kao što su renomirane organizacije:

[PolitiFact](#)

[FactCheck.org](#)

[Full Fact](#)

[The Washington Post Fact Checker](#)

[Snopes](#)

Uvođenjem ovih praksi i korištenjem navedenih izvora nastojimo osigurati da naš dokument i proces provjere činjenica budu pouzdani, transparentni i korisni za javnost.

Kao što čine renomirane organizacije objavljujemo popis svih korištenih izvora uz svaku provjeru činjenica. Kada je moguće, pružamo poveznice na dostupne izvore.

Primijenili smo odabrane kriterije odabira izjava fokusirajući se na izjave koje su provjerljive, značajne, potencijalno široko distribuirane i one koje će tipična osoba vjerojatno čuti ili pročitati.

Metodologija uključuje pregled prethodnih provjera drugih organizacija, temeljito internet pretraživanje, pretraživanje dostupnih baza podataka i savjetovanje sa stručnjacima, što je praksa zajednička mnogim međunarodnim organizacijama za provjeru činjenica.

Proces provjere uključuje višestruke razine pregleda i ocjenjivanja unutar specijalizirane jedinice te dodatnu potvrdu od strane vanjskih istraživača.

Odabir tvrdnje za provjeru činjenica

Svakog dana izborne kampanje članovi specijalizirane jedinice traže izjave za provjeru činjenica. Prate se projektno odabrane teme – ekonomske – čitaju se tiskana izdanja, portali, društvene mreže, televizijski kanali. Iznimno se provjeravaju činjenice u izjavama koje dostave naši čitatelji. Budući da nije moguće provjeriti sve tvrdnje, odabiremo one najvrijednije vijesti i najznačajnije.

Prilikom odlučivanja koje ćemo izjave provjeriti, razmatramo ova pitanja¹:

- Je li izjava ukorijenjena u činjenici koja se može provjeriti? Mi ne provjeravamo mišljenja i prepoznajemo da u svijetu govorništa i političke retorike postoji dopuštenje za hiperbole.
- Čini li se izjava pogrešnim ili zvuči pogrešno?
- Je li izjava značajna? Izbjegavamo manje "pogreške" u tvrdnjama koje su očito lapsus.
- Je li vjerojatno da će izjava biti prenijeta i ponovljena od strane drugih?
- Bi li tipična osoba čula ili pročitala izjavu i zapitala se: Je li to istina?

Biramo izjave o temama koje su u vijestima na sljedećim kanalima:

- Hrvatska izvještajna novinska agencija (HINA)
- **televizija**: Hrvatska radio televizija, Nova TV i RTL
- **tisak**: Jutarnji list, Večernji list, Novi list, Slobodna Dalmacija
- **portali**²: jutarnji.hr, dnevnik.hr, 24sata.hr, večernji.hr, dnevno.hr
- službene **mrežne stranice političkih stranaka**³: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP), Možemo, Most, Domovinski pokret
- službene **Facebook stranice političkih stranaka**⁴: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP), Možemo, Most, Domovinski pokret

¹ Preuzeto s: <https://www.politifact.com/article/2018/feb/12/principles-truth-o-meter-politifacts-methodology-i/>

² Izvor: <https://rating.gemius.com/hr/overview>

³ Izvor: Ipsos (top 5 najbolje pozicioniranih stranaka)

⁴ Izvor: Ipsos (top 5 najbolje pozicioniranih stranaka)

- **službeni profili političkih kandidata**⁵ (koje su prema istraživanjima Ipsosa najbolje pozicionirane): Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP), Možemo, Most, Domovinski pokret)

Bez prebrojavanja, pokušavamo odabrati činjenice za provjeru svih aktera.

Službeni izvor

Objavljujemo popis izvora uz svaku provjeru činjenica. Kad je moguće, popis uključuje poveznice na izvore koji su besplatno dostupni, iako se neki izvori oslanjaju na plaćene pretplate. Cilj je pomoći čitateljima da sami procijene slažu li se s našom presudom.

Svaka provjera činjenica je drugačija, ali općenito govoreći, naš postupak izvješćivanja uključuje pregled onoga što su drugi provjerivači činjenica prethodno pronašli, temeljito Internet pretraživanje, pretraživanje dostupnih baza podataka, savjetovanje s različitim stručnjacima, pregled publikacija i konačni ukupni pregled dostupnih dokaza.

Ističemo primarne izvore i ne oslanjamo se na polovične informacije. Kod citiranja izvještaja iz drugih medija koji se oslanjaju na neimenovane ili navedene izvore napominjemo da ne možemo neovisno provjeriti njihovo izvješćivanje.

Ocjenjivanje točnosti tvrdnje

Mjerač točnosti ima pet opadajućih ocjena:

POTPUNO ISTINITA – Izjava je točna i ništa značajno ne nedostaje.

UGLAVNOM ISTINITA – Izjava je točna, ali zahtijeva pojašnjenje ili dodatne informacije.

NITI ISTINITA, NITI NEISTINITA – Izjava je djelomično točna, ali izostavlja važne detalje ili izvlači stvari iz konteksta.

⁵ Izvor: Ipsos (top 5 najbolje pozicioniranih stranaka)

UGLAVNOM NEISTINITA – Izjava sadrži element istine, ali zanemaruje kritične činjenice koje bi dale drugačiji dojam.

POTUPNO NIESTINITA – Izjava nije točna.

Ocjenjujemo izjave na temelju informacija poznatih u trenutku kada je izjava data.

Utvrđivanje točnosti tvrdnje

Novinar koji istražuje i piše provjeru činjenica predlaže ocjenu kada preda izvješće voditelju tima koji ga je dodijelio. Specijalizirana jedinica pregledava učinjenu provjeru činjenica raspravljajući o sljedećim pitanjima.

- Je li izjava doslovno istinita?
- Postoji li drugi način za čitanje izjave? Je li izjava otvorena za tumačenje?
- Je li govornik pružio dokaze? Je li govornik dokazao istinitost izjave?
- Kako smo postupali sa sličnim izjavama u prošlosti?

Po utvrđivanju konačne ocjene voditelj tima izvješće prosjeđuje ekspertnim vanjskim istraživačima. Po potvrdi valjanosti izvješća, ono se objavljuje na mrežnoj stranici.

Ispravci i nadopune

Pogreške je obvezno ispraviti u razumnom roku uz odgovarajuću transparentnost i napomenu o ispravku u istoj publikaciji u kojoj je pogreška napravljena. Ako je pogreška samo gramatička ili stilska, bilješka o ispravku nije potrebna.

Čitatelji i drugi mogu nam skrenuti pozornost na pogreške slanjem e-pošte na kontakt@tocno.hr.

Velike pogreške u utvrđivanju činjenica

Ozbiljna pogreška koja rezultira novom ocjenom ili na drugi način mijenja opći izgled provjere činjenica dobiva oznaku ispravka na vrhu provjere činjenica.

Tekst provjere činjenica ažuriran je novim informacijama, a sačuvana je arhivirana kopija prethodne provjere činjenica i povezana s njom. Ispravljene provjere činjenica dobivaju oznaku "Ispravci i ažuriranja".

Pogreške u činjenicama

Pogreške u činjenicama koje ne utječu na ocjenu ili ne mijenjaju opći izgled provjere činjenica dobivaju oznaku ispravka na dnu provjere činjenica.

Tekst provjere činjenica ažuriran je novim informacijama. Ispravak navodi točne podatke koji su dodani u izvješće. Ako je potrebno radi jasnoće, ponavlja netočne informacije. Ispravljene provjere činjenica dobivaju oznaku "Ispravci i ažuriranja".

Ažuriranja

S vremena na vrijeme dodajemo dodatne informacije pričama i provjeravamo činjenice nakon što su objavljene, ne kao ispravak, već kao uslugu čitateljima. Primjeri uključuju odgovor govornika koji smo primili nakon objave (koji nije promijenio zaključak izvješća) ili udarne vijesti nakon objave koje su relevantne za provjeru. Ažuriranja se mogu napraviti u zagradi unutar teksta s datumom ili na kraju izvješća. Ažurirane provjere činjenica dobivaju oznaku "Ispravci i ažuriranja".

Tijek provjere će se pravovremeno nadopunjavati i revidirati kako bi bila poboljšana i jasna tijekom korištenja.

Ožujak, 2024.

Autorice članice specijalizirane jedinice:

Maja Kočiš, Hrvatska udruga za odnose s javnošću

Jelena Drobnjak, Hrvatska udruga za odnose s javnošću

Bojana Božanić, Lider Media

Ksenija Puškarić, Lider Media

Donatela Puškarić, Lider Media